

troben just en aquest punt de tensió, ja que tracten coses profundament importants —la resposta i l'experiència personals, la bellesa, la passió, l'interès, l'alteritat, la comunitat, el plaer— que són molt difícils de precisar en un examen. La condició d'estudiant de literatura implica sobreviure a aquesta tensió, per trobar, idealment, formes en les quals és productiva: el punt en què, per exemple, la seva passió per un escriptor el porta a fer el seu millor treball, el més interessant» (p. 102). És d'aquesta manera que s'haurà aconseguit tancar el cercle: si se segueixen els seus postulats no hi haurà contraposició entre lectura «per plaer» i lectura «per obligació», ja que s'haurà explorat el text a l'aula sense que això hagi anat en detriment del gaudi estètic. I és que aquest és, en definitiva, encara que Eaglestone no ho formulí exactament en aquests termes, l'objectiu del llibre: oferir un al·legat a favor d'una manera d'ensenyar literatura que no mati sinó que estimuli l'experiència estètica del text.

MARTÍ-BADIA, Adrià: *La consciència lingüística dels valencians (1854-1906)*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2020; «Biblioteca Sanchis Guarner».

FRANCESC BERNAT I BALTRONS
Universitat de Barcelona
francesc.bernat@ub.edu

El nom de la llengua i la consciència lingüística dels valencians són temes que han fet córrer rius de tinta, sobretot per raons extralingüístiques, com tots sabem. Per això, sempre és d'agrair l'aparició d'estudis filològics solvents que fonamentin el debat amb dades irrefutables. I si, a més, aquests estudis permeten aprofundir en el coneixement de la història de la llengua catalana, llavors tenim una obra de la qual ens hem de felicitar. Aquest és el cas de *La consciència lingüística dels valencians (1854-1906)* d'Adrià Martí-Badia, un llibre que parteix de la tesi doctoral de l'autor, presentada a la Universitat de València, i dirigida per Antoni Ferrando, que també n'ha escrit el pròleg.

En síntesi, Martí-Badia se centra en esbrinar dos aspectes: quin era el nom que usaren els intel·lectuals valencians de la segona meitat del segle XIX per anomenar l'idioma autòcton i la relació que establien entre el seu parlar i el de la resta dels països catalanòfons. Per tal d'aconseguir-ho, l'autor ha buidat un extens corpus de textos originals de 38 autors diferents, amb la qual cosa ha pogut fer un repàs exhaustiu de les idees lingüístiques dels notables de l'època esmentada. Les conclusions a què arriba Martí-Badia són diàfanes: la majoria dels intel·lectuals valencians vuitcentistes preferien emprar el nom de *llemosí* i reconeixien la unitat de la llengua. Es constata, doncs, la bifurcació onomàstica que es va donar a la segona meitat del vuit-cents entre la *intellinguentsia* valenciana, que

s'aferrava a la vella denominació, i la catalanoblear, que l'abandonaven per recuperar el sentit unitari del terme *català*.

Com és sabut, el llemosinisme és un conjunt d'idees estretament relacionades, però autònomes, que recorre tota la història de la llengua catalana del XVI fins pràcticament el segle XX (RAFANELL 1991). Habitualment els investigadors solen designar com a llemosinista els partidaris d'anomenar el conjunt de la llengua catalana amb el nom de *llemosí*, els quals, com a conseqüència, també eren partidaris de la unitat de la llengua (o unitaristes, com diu l'autor), ja que amb aquest terme —inadequat, però neutral— es resolia la regionalització onomàstica de la llengua de l'edat moderna. Tanmateix, el llemosinisme té una altra vessant: la creença en l'origen comú del català i l'occità (d'aquí el nom *llemosí*), els quals s'haurien separat més tard. En aquest sentit, considerem també molt remarcable que l'autor hagi copsat que pràcticament tots els intel·lectuals valencians de finals del XIX (Llorente a banda) eren llemosinistes pel que fa als orígens de la llengua, encara que no ho fossin pel que fa al nom o la consciència unitària. Tot i que no era l'objectiu principal de Badia-Martí, el llibre demostra, doncs, la complexitat del llemosinisme en el sentit que un autor podia participar d'una part d'aquesta ideologia però no de l'altra. Això explica l'aparent paradoxa que Milà i Fontanals sigui el principal responsable de qüestionar el terme *llemosí* però que, en canvi, sempre cregué que el català s'havia separat de la llengua d'oc (BERNAT 2010).

Un altre aspecte destacable del llibre, malgrat que l'autor se centri en el País Valencià, és la perspectiva del conjunt de la llengua pel que fa a les idees lingüístiques. En aquest sentit, Martí-Badia fa una de les primeres síntesis del recorregut geogràfic de la crisi del llemosinisme onomàstic. Així, el primer a qüestionar-lo va ser F. Cambouliu, un filòleg de la Catalunya del Nord, el territori que té més clar la identitat lingüística diferenciada respecte l'occità. D'aquí, va passar al Principat, on Milà i Fontanals feu seva la crítica al vell gentilici i, a partir del seu mestratge i contactes, es difongué també a les Balears. El País Valencià, doncs, fou el darrer bastió del llemosinisme onomàstic, però també, com hem dit, de la creença en els orígens comuns amb l'occità, amb la qual cosa l'autor ens fa adonar que la bifurcació ideològica de què parlàvem anava més enllà dels noms de la llengua.

Segons Martí-Badia, l'origen de la discrepància entre la consciència dels intel·lectuals valencians i els de la resta del domini lingüístic rau principalment en la qüestió identitària lligada al nom de la llengua, però hi afegeix un altre argument que fins ara no s'havia tingut en compte: el fet que a València no hi hagué filòlegs de prestigi com Milà i Fontanals o Marià Aguiló. Ens sembla una idea plausible en què caldria aprofundir, ja que fins ara pocs s'han plantejat estudiar la difusió social de la filologia romànica. Ara bé, no compartim la idealització d'aquesta ciència que fa l'autor. Com ha demostrat molt bé CALAFORRA (1998), la romanística europea no va ser un model de coherència pel que fa a la identitat lingüística del català fins ben entrat el segle XX, per la qual cosa caldria resseguir la divulgació dels romanistes que singularitzaven la nostra llengua, més que no pas la de la disciplina en conjunt.

Centrant-nos ara en les idees sobre la unitat de la llengua, cal remarcar que Martí-Badia hagi trobat en el seu corpus només dos autors secessionistes, mentre que la immensa majoria dels intel·lectuals valencians eren unitaristes o particularistes. Aquesta darrera classificació —els partidaris de subratllar la personalitat del valencià dins el conjunt de la llengua catalana— és un altre dels punts originals del llibre, tot i que no estem segurs de la funcionalitat d'aquesta divisió. Atès que tots els unitaristes valencians van remarcar més o menys l'especificitat del valencià, els particularistes podrien ser considerats perfectament un subconjunt més que un grup a part. A més, i com destaca l'autor, els intel·lectuals particularistes reconeixien la unitat de la llengua, com els seus col·legues unitaristes. En tot cas, queda ben clar que la consciència de la unitat de la llengua era ferma entre els notables vuitcentistes valencians, més enllà de la insistència en la personalitat del valencià i independentment de la seva ideologia política.

Per acabar, ens agradaria destacar la reflexió de Martí-Badia sobre la significació del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana en la cloenda de l'etapa estudiada. Segons l'autor el congrés del 1906 té un balanç ambivalent. Per una banda, tindria la virtut de centrar científicament el debat sobre el nom, l'origen i la identitat del valencià, però, per altra banda, en no tractar específicament aquests temes els hauria tancat en fals, cosa que ha tingut després les conseqüències que tots sabem. Tot i que potser hi hauria d'haver aprofundit més, val la pena tenir en compte aquest punt de vista perquè podria obrir noves perspectives en la història del conflicte sobre la identitat del valencià al segle XX.

En definitiva, l'obra de Martí-Badia té la virtut de refermar i sistematitzar el que ja sabíem fragmentàriament i apuntar noves interpretacions sobre els orígens de determinades idees en la història de la llengua catalana. Més enllà d'algunes repeticions prescindibles, ens sembla un llibre de consulta obligada per a tots els que s'interessin per la història de la llengua catalana contemporània i, sobretot, per les ideologies lingüístiques que han afaïçonat la nostra comunitat lingüística. Aprofitant l'exemple de l'autor, ara seria desitjable que els investigadors joves apliquessin una metodologia semblant a la resta d'intel·lectuals catalanòfons per tal d'aconseguir completar el panorama de les ideologies lingüístiques del Vuit-cents.

BIBLIOGRAFIA

- BERNAT (2010): Francesc Bernat Baltrons, «Les relacions històriques entre les llengües catalana i occitana segons Manuel Milà i Fontanals», dins *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol III, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ps. 85-95.
- CALAFORRA (1998): Guillem Calaforra, *Wilhelm Meyer-Lübke i «Das Katalanische»*. *Introducció i traducció*, Barcelona: IEC.
- RAFANELL (1991): August Rafanell, *Un nom per a la llengua. El concepte de llemosí en la història de la llengua catalana*, Vic: Eumo.